

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան դիմել 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարազգայնացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисе. Редакция «Мшак».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿ

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1883 ԹԻՒՆ

Կը հրատարակվի նոյն դիմքով և նոյն պրօգրամայով:

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԳՈՒՍԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ:
Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ: VII.
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետոն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն
հիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:
ԲԱՅԱՆՈՐԴԱԳԻՐ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսուայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսուայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԻՆ. Тифлисе, редакция «Мшак».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Աղնախից:
Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Թիւրքիա: Եգիպտոս: Նամակ Պարս-
կաստանից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:
—ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ինչ է փոխառութիւնը (Кре-
дитъ):

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՂՆԱԽԻՑ

29 նոյեմբերի

Մեր հոգաբարձութեան օրով, տեղիս ծխական
հայ երկսեռ դպրոցները լինելով նիւթական կող-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՉ Է ՓՈԽԱՏԻՈՒԹԻՒՆԸ (КРЕДИТЪ)

Այն գաղափարները, որոնք տիրում են ժողո-
վրդի մէջ փոխառութեան վերաբերմամբ, բազ-
մապատեհ են: Խօսում են փոխառութեան վրա
լըրն մի հրաշք գործող ոյժի, իբրև տնտեսական
կերպիւնների շարքից դուրս մի կերպիւնի վրա: Իս-
կապէս փոխառութիւնը ժողովրդների տնտե-
սական զարգացման խելացի հետեւանք է: Նա
լոյս տեսաւ միայն այն ժամանակ, երբ պարսպ-
մանց բաժանումները ընդարձակագլու մուտք գոր-
ծեց արդիւնաբերութեան մէջ և նոյն այդ պա-
րագլուները բաժանումն եղաւ նրա ծննդնան
պատճառը:

Ժողովուրդների կեանքի մանկական օրերում,
երբ ամեն մէկ անհատ ինքն էր պատրաստում իր
համար հարկաւոր բոլոր պիտոյքները, երբ ամեն
մէկ գերդաստուն մի և նոյն ժամանակ արդիւնա-
բերող, վաճառական և սպառող էր, այն ժամանակ
կարիք չէր կար փոխառութեան մէջ: Հասարա-
կութեան և մարդուս պիտոյքների զարգացման
հետ, առաջ եկաւ պարագլուների բաժանումն,
ամեն մէկը սկսեց պարագլու միայն նրանով,
ինչ բանի համար նա իրան ընդունակ էր համա-
րում, իսկ միւս բոլոր պէտքերն ընդունում էր
ստանում էր իր արդիւնաբերած առարկաների փո-
խառութեամբ: Կոչակաւորը դիտէ, որ եթէ նա
պարագլուի միայն կոչիկ կարելով, նա բայց օգ-
տից ոչինչ վնաս չի ունենայ, աշխատանքի մաս-
նաւորութիւնը (специализация) շահաւէտ է թէ
արդիւնքի քանակութեանը և թէ նրա յատկու-

մանէ անապահով դրութեան մէջ և նրա հոգաբա-
րութեան պարտականութիւնը դրած լինելով
մեզ վրա, պարտք համարեցինք, որքան կարելի է
ազատելու նրան այդ աննախանձելի վիճակից:
Ուստի դիմեցինք նամակներով մի քանի յարգելի
մեր համաքաղաքացի պարոններին խնդրելով օ-
գնականութիւն: Շնորհակալ ենք, որ շատերը
ուսման կարեւորութիւնը լաւ հասկանալով, չը իւր-
նայեցին իրանց վերջին կոպէկն անգամ նուիրելու:
Մասնաւոր հոգաբարձութեան շնորհակալութիւն
է յայտնում Պետերբուրգում բնակվող տեղացի պ.
Բարսեղ Ստեփանիչ Տեր-Ստեփանեանցին, որը
յարգեց մեր իրան ուղղած նամակը ուղարկելով
յօդու մեր ուսումնարանների նուէր՝ յիսուն րուբ-
լի (50 ր.) որ ստացանք այսօր: Ցանկանում ենք
և միւս պարոններին հետեւել այդ աղնիւ ձեռնար-

թեանը համար, մի և նոյն ժամանակ մարդուս
հարկաւոր պիտոյքները աւելի կատարելագործ-
վում են: Կոչակաւորը իր կոչիկները բերում է
հրապարակ, այն յոյսով, որ նա կը փոխանակի
նրանց միւս իրան պէտքերնան առարկաների հետ:
Նա յոյս ունի, որ կը գտնի չուկայում միւս ար-
դիւնաբերողներին, օրինակ գերծիկին, հացթուխին,
մսավաճառին և այլն, որոնք որ եկած կը լինեն
նոյն մտադրութեամբ: Հասկանալի է, որ եթէ
կոչակաւորի յոյսերը իրագործվեն, այն ժամանակ
նա կը ստանայ փոխանակութեամբ իր կարիքնե-
րին բաւականութեամբ տալու համար բոլոր հար-
կաւոր առարկաները: Արեւմտ փոխանակութիւն
կարող է դոյութիւն ստանալ միայն այն ժամա-
նակ, երբ հրապարակի վրա ներկայ կը լինեն և-
թէ ոչ բոլոր արդիւնաբերողները, զոնէ նրան-
ցին շատերը: Փոխանակութեան անհրաժեշտ
պայմանն է, որ բոլոր արդիւնաբերութիւնները
միասին սկսվին ու միասին վերջանան: Ան-
հրաժեշտ է, որ նոյն միջոցում, երբ կոչակաւորը
կը վերջացնի իր արդիւնաբերութիւնը, վերջացնեն
նոյնպէս միւս արդիւնաբերողները իրանց գործերը:
Բայց տեսնենք, թէ արդեօք ինչ է կարող պա-
տահել այն ժամանակ, երբ մեր վերև ենթադրած
պայմանը բացակայ լինի: Եւ մի պզտիկ դէպք
հաւանական է զլլաւորապէս արդիւնաբերութեան
ներքին յատկութիւններին և օրէնքների պատճա-
ռով, որովհետեւ այն ժամանակամիջոցը, որ պա-
հանջում է ամեն մէկ արդիւնաբերութիւն, որպէս
զի փոխանակութեան ենթակայ եղող առարկան-
ները շատ դանդաղ լինեն, թէ արդիւնաբերու-
թիւնների սկիզբը և թէ վերջը չեն կարող միաժա-
մանակ լինել, այդ ենթադրութիւնը չէ պարունա-
կում իր մէջ ոչինչ անհաւանականութիւն: Տես-
նենք թէ ինչ կը լինի դրա հետեւանքը: Հացթու-

կութեանը, որով կարող էին անմահացնել իրանց
քաղաքի ուսումնարանների անունը:
Հոգաբարձու՝ Եղիշէ քահ. Տեր-Աստուածաբանաց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 29-ին

Մշակների խնդիրը կրկին հրապարակ ելաւ և
խօսակցութեան նիւթ դարձաւ, շնորհիւ նորե-
րումս քաղաքային փառակցների տակ մնած եր-
կու մշակների: Պէտք է նկատել, որ մեր հաս-
րակութիւնը դեռ շատ հեռու է քաղաքակրթված
հասարակութիւն բառի բուն մտքին համապա-
տասխանելուց, որովհետեւ նա չունի ինքնուրոյն
հասարակական կարծիք, դատողութիւն և պատ-
րաստականութիւն իր շուրջը եղած ամեն օր կա-
տարվող դառն իրողութիւնները նշմարելու, դար-
ման տանելու նրանց: Մեր հասարակութիւնը
թմրած է և միայն երեքմիայի սաստիկ ցնցու-
ներն են կարողանում ժամանակաւորապէս նրա
աչքերը բացել, զգաստացնել նրան:—անցան այդ
ցնցումների ներգործութիւնը և հասարակութիւնը
դարձեալ ընկնում է թմրութեան մէջ:

Ամենքին յայտնի է, որ «Մշակը» առաջինը ե-
ղաւ, զոնէ տեղական հայ մամուլի մէջ, որ բարձ-
րացրեց մշակների խնդիրը բայց այդ առթիւ զըր-
ված յօդուածները ոչինչ նշանակութիւն չունեցան
և ոչինչ ազդեցութիւն չարին հասարակութեան
վրա: Նա նոյն անտարբերութեան մէջն էր, մին-
չ և 7 մշակների աղէտները անցքը, որ խիստ կեր-
պով ցնցեց թմրած հասարակութեան ջղերը և զօ-
րեղ փաստաբան եղաւ մշակների դատին: Շատ
զրկեցաւ, շատ խօսկեցաւ մշակների մասին,
բայց այդ բոլորը ոչինչ հետեւան չունեցան, հա-
ցաւ փոքր ինչ դէպքը և հասարակութիւնը կրկին
ընկաւ իր սովորական թմրութեան մէջ...

Այնուհետեւ չեղաւ մի խօսք անգամ մշակների
մասին, մինչև երկրորդ ցնցումը, որ մէջք սկիզ-
բում լինեցինք: Գուցէ մասնաւորեց կը լինեն մեզ
մշակների ապագայ իրադրութիւնը փոխառու-

թիւն, որ պատրաստել է հացի մեծ քանակութիւն
այն յոյսով, որ կը գտնի հրապարակում գիտնիկ,
որոնք կը համաձայնվին վերջնիկ նրանից հացը
և փոխառնելու տալ նրան միւս, հագուստ, կոչիկ և
այլն, յանկարծ չի գտնի այնտեղ կոչակաւորին
կամ դերձիկին, որովհետեւ վերջինները դեռ վեր-
ջացրած չեն իրանց արդիւնաբերութիւնները:
Հացթուխը այդ հանգամանքից դուրս դալու հա-
մար երկու ճանապարհ ունի. կամ նա պէտք է
վերադառնայ հացը տանելով իր հետ տուն և
սպասել մինչև որ կոչակաւորը և դերձիկը կը կա-
րեն կոչիկ և հագուստ, կամ թէ չէ նրանց մէջ
համաձայնութիւն կը կազմայ: Հացթուխը կը
տայ կոչակաւորին և դերձիկին հաց այն պայմա-
նով, որ և սրանք, կարը վերջացնելու համար մի
յայտնի ժամանակամիջոցից յետոյ, վերադարձնեն
հացի արժէքը հագուստով և կոչիկով, այդ երկու
ճանապարհներից լաւագոյնը ընտրելը դժուար չէ:
Կատեմ չը կայ, որ հացթուխը կը նայի երկ-
րորդ ճանապարհը: Նա չէ կարող հացը հետո ա-
ռաձ վերադառնալ տուն, որովհետեւ նա չի ցան-
կանայ կորցնել իր հացը և հացի հետ կորցնել նաև
իր աշխատանքը: Արեւմտ մենք տեսնում ենք, որ
անհրաժեշտ է լինում արդիւնաբերողի համար ծախսել
ապրանքը որոշեալ ժամանակով, այսպիսով անհրա-
ժեշտ է դառնում դիմել փոխառութեան: Այսպէս
հա առաջ է դալիս փոխառութիւնը, բայց ոչ ինչ
պէս մի պատահական երեւոյթ, այլ որպէս ժողո-
վուրդների մի որոշ աստիճանի տնտեսական զար-
գացման խելացի հետեւանք: Գոյութիւն առնելուց
յետոյ, փոխառութիւնը հասարակութեան զար-
գացման հետ, աւելի և աւելի զարգացաւ: Գիտու-
թիւնների և արհեստների առաջադիմութիւնը լայն
ապարկեղ բացին նրա գործադրութեան համար:
Արդիւնահանութեան պրօգրէսը ստեղծեց փո-

խաղողական ընկերութեան վրա, բայց մենք
կատենք, որ այդ շատ քիչ և սահմանափակ նշա-
նակութիւն ունի. խնդիրը պէտք է աւելի խորը
ընենք:

Ինչ կարծիք, որ փոխառութեան խաղողական ըն-
կերութիւնը իր օգուտն ունի, բայց պէտք է նկա-
տել, որ այդ ընկերութիւնը լիովին չէ ապահա-
վում մշակի կեանքը, նրա գոյութիւնը. նրա տն-
տեսական վիճակը դարձեալ նոյն խախտու դրու-
թեան մէջ է մնում: Այդ ընկերութիւնը չէ ապա-
հովում երկրադործ—մշակ, նահապետական պարզ
դեղջկուհու բարոյականութիւնը, նա այնու ամե-
նայիւ խրված է անբարոյականութեան ցեխի
մէջ մինչև վերջը, նա անկարող է սրբել զիւզացու
ընտանիքի արցունքները, նա չէ նպաստում ազ-
գայնականութեան շատանալուն. հաղարտոր հայեր
դարձեալ տուն ու տեղ, ընտանիք թողած՝ կենտ-
րօններում դեղեկում են: Փոխառութեան խաղողա-
կան ընկերութիւնը և ուրիշ այդպիսի ընկերու-
թիւնները շատ քիչ բան կարող են անել մշակնե-
րի համար, դոքա միայն տեղական տնտեսա-
փակ նշանակութիւն ունեն: Այդպիսի ընկերու-
թիւնների նպատակն է միայն ամբողջ չարիքը,
գործադրութիւնը փոքր ինչ թէթեւացնել: Այլապէս
չէր էլ կարող լինել, այդպիսի ընկերութիւնները
չունեն այնքան նիւթական զօրութիւն, որ կարո-
ղանան արմատախիլ անել որ և է չարիք-ախտ:
Մի կողմ թողնելով կողմնակի միջոցները, որոնք
միայն ժամանակաւոր նշանակութիւն ունեն,
պէտք է մտածել աւելի հիմնաւոր բարենորոգում
ների մասին, որոնք կարող կը լինեն արմատա-
խիլ անել վերջնականապէս այն չարիքը, որ ա-
պագայում գուցէ ծանր հետեւանքներ կունենայ և
շատ մտքեր կը զբաղեցնի, ու, ինչպէս ասում են,
հասարակութեան վրա է ժամ չի նստի: Մեր կար-
ծիքով մտածութեան խնդիրը, առարկան պէտք է
լինի վերջ դնել, կամ զոնէ չափաւորել, հեղեղի
պէս կենտրոնները թափվող, երկրադործ, մշակ
դասի հոսանքը: Ի հարկէ, մեր խօսքը առ այժմ
Պարսկաստանից և Տաճկահայաստանից եկողները

խառութիւնը կամ կերելուը, իսկ փոխառութիւնը
իր կողմից նպաստում է մարդկութեան առաջա-
դիմութեանը:

Այդպիսով փոխառած օգնութեամբ, փոխա-
դարձ զարկերով, թէ փոխառութեան և թէ դար-
գացող արդիւնաբերութեան կողմից, ժողովրդա-
կան տնտեսութիւնը հասել է այն բարձր աստի-
ճանին, որի վրա մենք նրան այժմ տեսնում ենք:

Որպէս զի չը լինեմ ունայնաբան, եւ կաշխա-
տում ցոյց տալ, թէ ինչպէս է փոխառութիւնը
արդիւնաբերութեան նպաստում:

Յայտնի է, որ ամեն մէկ արդիւնաբերութիւն
զլլաւորապէս երկու տարրերից է գոյութիւն
ստանում՝ կապիտալից և աշխատանքից, օրինակ,
կոչիկ կարելու համար հարկաւոր են կաշի, աւել,
թիւ և այլ պարագայք, սքաւ կազմում են կապի-
տալը, յետոյ հարկաւոր է կոչակաւոր աշխատանքը:
Անհրաժեշտ է, որ կապիտալը լինի աշխատողի
ծնօքին, որպէս զի կարելի լինի ստեղծել մի որ
և իցէ առարկայ, որպէս զի առաջ դալ արդիւնա-
հանութիւն: Բայց կարելի է ասել, որ արդի
կեանքում այդ պայմանը գրեթէ միշտ բացակայ
է. ընդհակառակը, մենք տեսնում ենք, մեծ մա-
սամբ, որ կապիտալը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ան-
ցեալ աշխատանքի դիզված մնացորդներ, որոնք աշ-
խատողի ձեռքին չեն լինում: Կապիտալը այն մար-
դու ձեռքին, որ չէ ցանկանում աշխատել,
գործ դնել նորան, մեռած կապիտալ է: Նոյնպէս
և միակ աշխատութեան ցանկութիւնը, գործելու
ոյժը նշանակութիւն չունեն ժողովրդական տնտե-
սութեան համար. մի այդպիսի աշխատանք կամ
բոլորովին անարդիւնաբեր կը լինի, կամ թէ դատա-
պարտված կը լինի ծառայել մշտական օրավարձով
և կատարելապէս կախված կը լինի կապիտալիս-
տից: Բանւորը չէ կարող անկախութիւն ստանալ,

վրա չէ, այլ կողմնակից և Անդրկովկասից եկողներին: Այդ հոսանքի առաջին առնելու համար պէտք է առանձին ուշադրութիւն դարձնել ժողովրդի կացութեան պայմաններին վրա, պէտք է քննել նրա կեանքը ամբողջ տարվայ ընթացքում, հետեւել երկրագործի գիւղացուն, տեսնել, զգալ նորա կրածները: Պէտք է մտնել նրա խրճիթը, ակնաստեղծել հազար ու մի սիրա ձմեռը տեսարաններին, պէտք է ամբողջ օրը արին քրտիկը թափելուց վերջը անքուն գիշերներ լուսացնել երկրագործի գիւղացու հետ և այս բոլորից վերջը պէտք է տեսնել և նրա ստացած արդիւնքը, նրա տնտեսական դրութիւնը: Պէտք է տեսնել գիւղացուն կողմէն անգութ վաշխառուի առաջ, և ահա այն ժամանակ միայն հասկանալի կը լինի մեզ թէ հրաշքից է առաջանում այն հոսանքը, որ սպառնում է կարծ ժամանակում հեղեղել մեր կենտրոնները:

Կարծում ենք, որ մեր միտքը արդէն հասկանալի եղաւ, որովհետեւ առ այժմ մեր ոյժերը այնքան զօրաւոր չեն, որ կարողանայինք մի առանձին յանձնաժողով կազմել գիւղին և նրա կեանքին ու պահանջներին լաւ ծանօթ անձնատուութիւններին, որոնք չընկելով մասնատրուպէս այն դաւաճները և գիւղերը, որտեղից լինում է սովորաբար մշակների մեծամասնութիւնը, մանրամասն տեղեկութիւններ հազարդել կարողանալին այն տեղերի, նրանց վիճակի վրա, տեղական պահանջներին մասին և առհասարակ այն բոլոր բաների վրա, որոնք առիթ են տալիս երկրագործին թողնել խաղաղ, կուլտուրական պարագայում: Եւ հարկաւորում են նորան գիմել կենտրոնները բեռնակրութիւն և ուրիշ զոյգելի ու մարդկային արժանատիութիւնից ստոր պաշտօններ յանձն առնելու, ասում ենք, քանի որ չունենք միջոց վերադնել յանձնաժողովը կազմելու, ցանկալի էր, որ այդ կէտերի վրա ուշադրութիւն դարձնէին բանիմաց մարդիկ, զլսաւորապէս դաւաճական թղթակցեցներ: Թող հասարակութիւնը մտածէ, կամ աւելի լաւ է ասել նա պարտական է մտածելու այս երեւոյթի վրա, ապա թէ ոչ մի քանի տարուց յետոյ շատ կարելի է մենք կը զրկվենք մեր աշխատող-երկրագործ դասի նշանաւոր մեծամասնութիւնից, ուրեմն և մենք կը զրկվենք կեանքի անհրաժեշտ պետայեցի, հացից կամ, ինչպէս արդէն փորձը ցոյց տուեց, մենք ստիպւած կը լինենք Ամերիկայից բերել առաւել մեր հացը: Բացի այդ մենք պէտք է մտածենք, որ այդպիսով մենք հետզհետեւ կը պարտաստենք մի անբարոյական մեծամասնութիւն մեր հասարակական շրջանում:

Համարում է

Նա միշտ կը լինի կապիտալիստի հըռ հպատակը և երբեք նա չէ կարող ձեռք բերել մինչև անգամ մի փոքրիկ կապիտալ, որով կարողանաւ օգուտ քաղել ինքնուրոյն արդիւնաբերութեան բոլոր առաւելութիւններէն: Ահա այստեղ կարող է առաջ գալ փոխառութիւնը իբրեւ մի բարեբարոյժ:

Արեւիտը որոնում է աշխատքի ամեն մի զաղտնի անկիւններում կապիտալներ, որոնք զանազան պատճառներով անարդիւնաբեր են մնացել, և փոխ է տալիս այդ կապիտալները նոցա, որոնք որ ցանկանում են արդիւնաբերութեամբ պարագլխել:

Այդպիսի փոխառութիւնը հիմնված է հաւատարմութեան վրա զգալի մարդու արդիւնաբերական ոյժերը, որոնք թէպէտ և զեռ իրական հետեւանքներ չեն տուել, բայց անկասկած է, որ կը տան այդպիսի հետեւանքներ ապագայում: Այն հողը, որը հիմնված է կրեդիտը խաղաղ չէ, ինչպէս շատերը կարծում են, այլ շատ ամուր է: Փոխ տալով կապիտալը բանտարկելին, աշխատողներին, այն պայմանով, որ կապիտալը մի որոշ ժամանակից յետոյ յետ դարձվի, կրեդիտը չէ հիմնվում երեւակայական երեւոյթների, լոկ խոստմունքների վրա, այլ իսկական փորձառութեան վրա, որ միայն շատ սակաւ է խաբուսիկ լինում: Միացնելով անցեալ աշխատանքի արդիւնքը ապագայում արդիւնաբերական ոյժերի հետ, կրեդիտը դորանով նպաստում է ժողովրդական տնտեսութեան առաջ գնալուն և մարդկային ոյժերի ու միջոցների աւելի խնայելի գործածութեանը:

Վերև եւ ասեցի, որ կրեդիտի լոյս տեսնելը պայմանաւորված է հասարակութեան մի որոշ զարգացումով, որ նա չէր կարող գոյութիւն ստա-

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՅԱՊԻՑ մեզ գրում են, որ այստեղ մի քանի օրվայ մէջ աւաղակները կողպտեցին մի ծխախոտի խանութ, մտան մի գինետուն, և կողպտեցին մի այլ տուն ևս, որ կից էր պօլիցիային: Տան տէրերը գողերի յարձակման ժամանակը դիմում են պօլիցիական պրիստաւին, օգնութիւն են խնդրում:

ՈՒՋՈՒՆԼԱՐ գիւղից գրում են մեզ, որ Աքօրի գիւղում անպայտ չարագործներ սպանեցին երկու օտարական անասնաբանների (չօղար): Նորս հողի այդ սպանութեան պատճառով կալանաւորված են:

Նոյն տեղից մեզ գրում են, որ մի ամբողջ տարի է, որ Շուշաէրի հաշտարար դատարանի բաժնում դատաւոր չը կայ, չը նայելով, որ Լօռի ամբողջ գաւառը Շուշաէրի դատարանին է նայում, գործերը թափված մնում են:

ՍԵՒԱՔԱՐ գիւղից գրում են, որ այստեղ մինչև այսօր դպրոց չը կար, բայց հասարակութիւնը զգալով ուսման պէտքը, հիմնեց մի ծխական դպրոց, որի բաղումը տեղի ունեցաւ նոյնիման ամսում: Գաւրոցի համար ընտրված են հողաբարձուներ, նշանակված են ուսուցիչներ և ուսումնարանը ղեկավարված է յարմար շէնքի մէջ:

ՇԱՄԱՍԻՑ գրում են, որ դաւաճապետ պ. Նատանկի ջանքերով բացվեցաւ մի կուրս, որից մինչև այժմ դուրի էր քաղաքը: Կուրսի պահպանութեան համար ստորագրութեամբ հաւաքված է 4,300 ռ: Կուրսը այժմ ունի փոքրիկ դրատուն, ստանում է զանազան լրացում:

ՇԱՄԱՍԻՑ գրում են, որ մի աղքատ կին դիմում է տեղային հայոց դպրոցի հոգաբարձուներէն մէկին, խնդրում է, որ իր որդուն ընդունեն դպրոցը: Հոգաբարձուն խոստանում է ընդունել միայն այն պայմանով, եթէ կինը կը համաձայնվի մի ամբողջ տարի նրա տան հացը ձրի թխել: Աղքատ կինը չը կարողանալով կատարել այդ պայմանը, իր որդուն տալիս է մի օտար դպրոց:

ԽԱՐԱՍՈՒԲԱՐԻՑ գրում են, որ պ. Յով. Խլմբեանցը նուրիկ է տեղային հայոց դպրոցին պ. Գրեքեանի Անիի աւերակների լուսանկար-

նալ առաջվայ նահապետական ժամանակը, նա, կարելի է ասել, նոր ժամանակի ծնունդ է, այն դարաշրջանի, երբ առաջին անգամ հասարակութեան մէջ ծնվեցաւ մարդկանց եղբայրութեան և հաւատարմութեան ինքնաձայնութիւնը: Անցեալ դարու փրկաւորական ուղղութեան հետ կից, աղաւթութեան զաղափարի հետ կից, առաջ եկաւ և կրեդիտը: Պարզ բան է, որ կրեդիտը չէր կարող ծնունդ առնել հին ժամանակներում, հին յոյների և հռոմէացիացի օրերում, միջնադարեան տէրութիւնների ժամանակ, երբ մարդուս անձը ապա-հոված չէր, երբ ժողովրդի տնտեսական կեանքը մի որոշ բնութիւն ունէր, այն է մեծ բաղմութիւն ստրուկների, փոքր խումբ արտօնութիւն ունեցող դասակարգի, և միջին դասակարգի, Հռոմում պրեքտի և միջին դարերում քաղաքային բնակիչների, որոնք որ պարագլխում էին զանազան արհեստներով: Արդիւնաբերական կեանքը, այժման լայն մտքով, բացակայ էր այն ժամանակ. ամեն մէկը պարագլխում էր իր համար կամ թէ իր շահի համար, պատրիկները ապրում էին ստրուկների աշխատանքով, միայն քաղաքներում զարգանում էր արդիւնաճանութեան նման մի բան, բայց նա ևս չընապագայված էր համբարային կազմակերպութեան չինական պատերով:

Տնտեսական այդ դրութեան մէջ, թէպէտ և տեղի էին ունենում փոխառութիւններ, բայց նոյն ժամանակն ոչինչ արդիւնաբերական նպատակ, և ծառայում էին միայն պատրիկների և բարձրների փառասիրութեան և պէնսալութեանը բաւականութիւն տալու, կամ թէ ծանր հարկերը, որոնցով ծանրաբեռնած էին բարձրները իրանց հպատակներին, վճարելու համար: Այդ տեսակ փոխառութիւնը ստիպողական բնութիւն էր կրում, նա կանոնաւոր կրեդիտ չէր, որ երկու կող-

ների ամբողջ հաւաքածուն, հանդերձ մի հատ ծաւալադիտակով:

Թիֆլիսի երկրորդ կարգի վաճառական մեծ պ. Յովհաննէս Գրիգորեան Լոմինեանցի հանգուցեալ տիկին Կատարինէն իր կենդանութեան ժամանակը կտակել է 400 ռ. Թիֆլիսի չքաւոր ուսումնարանների համար: Այդ կտակած գումարից նորա ամուսին պ. Լոմինեանցը, համաձայն իր հանգուցեալ կնոջ ցանկութեանը, նուիրում է նորա անմահ յիշատակի համար Հաւաքարի նորաբաց ս. Հռիփսիմեան օրհորդաց ուսումնարանին 150 ռուբլի: Ուստի հոգաբարձութիւնս հրապարակաւ յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը վերոյիշեալ պ. Լոմինեանցին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐԻՒՄ

Կ. Պօլսի մէջ տեղի ունեցած միւստրական փոփոխութիւնները կրկնութիւն են կազմում այն փոփոխութիւններին, որոնք կատարվում էին սուլթանների մայրաքաղաքի մէջ 1876 թուականի դարունքից, գրում է «Դո-ժՕԵ»-ը: Գոքա մի քանի ժամանակից դադարել էին և Բ. Գուռը միջոց ունէր հետեւել աւելի դրական քաղաքականութեանը: Սուլթան Աբդուլ-Համիդ կարծես թէ հասկացաւ, որ անկարելի է երկիրը կառավարել անդադար փոփոխելով իր խորհրդատուներին և յոյս դրեց իր ընտրած միւստրներին հաւատարմութեան վրա: Օտար պետութիւնների ներկայացուցիչները թիւքաց կառավարութեան մօտ ազատ շունչ քաշեցին, յուսաւով, որ վերջապէս նրանք կարող են գործ ունենալ հաստատ զիջք ունեցող պետական մարդկերանց հետ և ոչ թէ բոլորական փոխանորդների հետ, որոնց ամեն մի բոլոր սպառնում է աքսոր կամ բնաւ:

Միւստրական այժմեան դժուարութիւնները ցոյց են տալիս, որ սուլթանը վերադառնում է հին կարգերին: Այդ դժուարութիւններից առաջ կալանաւորվեցան մի քանի բարձրաստիճան փաշաներ, արձակվեցաւ սուլթանի գլխաւորային շնորհները կազմված մի զունդ և սուլթանի հարեմից

մերի և ազատ պայմանաւորութիւն է, ու հիմնված փոխադարձ հաւատարմութեան վրա:

Յայտնի է, որ ամեն մէկ հիմնարկութիւն իր վրա կրում է անպատճառ իր ժամանակակից տիրապետող հասարակական գաղափարների ու տնտեսական կեանքի բնութիւնը: Կրեդիտի էական յատկանիշն է փոխադարձ հաւատարմութիւն: Ուրեմն պարզ է, որ նա չէր կարող ծնունդ առնել ամենայն մարդկային իրաւունքներից դուրի ստրուկների մասսաների վրա արտօնութիւն ունեցող դասերի տիրապետութեան ժամանակ, այն ժամանակ, երբ տիրում էր այն գաղափարը, որ ստրուկութիւնը հասարակական անհրաժեշտ եւ անփոխելի է: Մինչև որ չը փոխվեցան այդ հայեացքները, մինչև որ փոփոխութեան չենթարկվեցան այդ տեսակ հասարակական կարգերը, մինչև որ հասարակութեան մէջ չը մտան փոխադարձ հաւատարմութեանը նպաստող գաղափարներ, մինչև այդ ժամանակ, ասում եմ, կանոնաւոր կրեդիտը չէր կարող գոյութիւն ստանալ: Երբ ստրուկութեան գաղափարները տեղ տուեցին աւելի մարդասիրական իդէալներին, երբ վերջ ստացան համաբարձր և երբ որ զարթոյն ինքնաձայնութիւնը, հասարակութեան իսկական նպատակն է միջոց տալ ամեն մէկ անհատին օգուտ քաղելու հասարակական բարեքներից, հասարակական գործունեւորութիւնը պէտք է ձգտի հաւասարացնել բոլոր մարդկանց համար թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս դարձանալու պայմանները, այդ ժամանակ աւելի կանոնաւորվելով կարող է ապագայում ընդհանուր բարեքնակութեան աղբիւր դառնալ: Այսպիսով կարելի է որոշել թէ ինչ է կրեդիտը: Կրեդիտը այն ոյժն է, որի միջոցով կապիտալը փոխադրվում է մէկի ձեռքից միւսի ձեռքը, որի

հայրենիք ուղարկվեցան մօտ 120 շնորհք կանայք: Այդ բոլորը բացառվում էր մի դաւադրութեամբ, թէպէտ Կ. Պօլսից ստացված միւս լուրերը պնդում էին, որ ոչինչ դաւադրութիւն չէ եղել:

Նոր միւստրութեան կազմակերպութիւնը միջոց է տալիս հասկանալ միւստրական դժուարութիւնների պատճառները: Նորա-կազմ միւստրութեան առաջնորդը Ահմեդ-Վեֆիկ-փաշան է, որ նորերումն զրկվեցաւ Բրուսսայի նահանգապետի պաշտօնից: Արտաքին գործերի մինիստրը պաշտօնը տուած է Սաֆֆեա-փաշային, որ Միթհադ-փաշայի ջերմ կուսակիցը և համախոհն է: Կ. Պօլսի մէջ արդէն խօսում են, որ կատարված փոփոխութիւնները Միթհադ-փաշայի կուսակիցների յաղթութիւնն են կազմում:

Եթէ այս ճշմարիտ է, Թիւրքիայի մէջ նորից կը սկսվեն ամեն տեսակ դժուարութիւններ և անկարգութիւններ: Թէպէտ միւստրութեան այժմեան նախագահը չափազանց մեծ կարծիք ունի իր պետական և քաղաքական ընդունակութիւնների մասին, բայց և այնպէս նա ստիպված կը լինի դործել Միթհադի կուսակիցների թեւադուրութեամբ: Յոյս կայ, որ այսուհետեւ Կ. Պօլսից անդադար լուրեր կը ստացվեն զանազան փոփոխութիւնների և նորակազմ միւստրութիւնների մասին:

Ինչպէս հաղորդեց հեռագիրը Ահմեդ-Վեֆիկ-փաշայի միւստրութիւնն էլ զրկվեցաւ իշխանութիւնից և կազմվեցաւ Սա-լիկ-փաշայի նոր միւստրութիւնը:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Արաբի-փաշայի դատաստանի արագ փախճանք թէպէտ դուրի չէ ծաղրալի կողմերից, բայց մի և նոյն ժամանակ յարմար է այն նպատակին, որին ձգտում էին նրա հնարողները, գրում է «ԴոժՕԵ»-ը: Սկզբնական երկարատե քննութիւնից և մի քանի շաբաթվայ դադանի խորհրդակցութիւններից յետոյ, թէ ի՞նչի մէջ պէտք է մեղա-

միջոցով կապիտալը մտած լինելով, կենդանութիւն է ստանում, անցնելով այն մարդու ձեռքը, որ գործ է դնում նորան արդիւնաբերութեան մէջ: Ուրեմն կրեդիտը ոչինչ չթաքն չէ գործում, չէ պարունակում իր մէջ այն կախարակական ոյժը, որը կամենում են շատերը յատկացնել նորան: Ենթարկվելով բնութեան ընդհանուր օրէնքին, կրեդիտը չէ ստեղծում ոչինչից մի որ և ինք բան, նա չէ ստեղծում կապիտալ և ինքն կապիտալ չէ: Կրեդիտի դերը տնտեսական աշխարհում սահմանափակվում է արդիւնաբերութեան միջոցների փոխադրութեան մէջ:

Կրեդիտը, եւ ասեցի, ոյժ է ստանում միայն այն ժամանակ, երբ մարդկանց յարաբերութիւնները մէջ սկսում է փոխադարձ հաւատարմութիւն տրիւն: Երբ մի անգամ արդէն այդպիսի հաւատարմութիւն գոյութիւն ունի, այն ժամանակ կրեդիտը գործում է զլսաւորապէս երկու ճանապարհով՝ նա փոխադրում է կապիտալը կամ հաւատ ընծայելով մարդուս անձնական աշխատանքին, կամ թէ նիւթական ապահովութեան (обеспечение): Առաջին դեպքում նա կուլում է անձնական կրեդիտ (личный кредит), այդ տեսակ կրեդիտը ստանում է օրրատօրէ աւելի լայն գործադրութիւն: Որպէս օրգաններ ծառայում են այն բաղաժախ: հիմնարկութիւնները, որոնք յայտնին զանազան անուններով, առեւտրական, վաճառականական, փոխատու և փոխադարձ կրեդիտի ընկերութիւններ: Երկրորդ տեսակ փոխառութիւնը արտաւանդում է իրական կամ կալուածական կրեդիտ: Որպէս օրգաններ ծառայում են կալուածական, քաղաքային բանկեր և փոխադարձ կալուածական կրեդիտի ընկերութիւնները:

Ս. Մանուէլ

գրել եղիպտական պատերազմական նախկին միսրիստրին, դատարանը մի քանի քաղեքի մէջ վճռեց Արաբի-փաշայի վիճակը: Մեղադրվածը ներկայացաւ դատաւորներին և նրանց հարցին պատասխանեց, որ ինքը իրան մեղաւոր է համարում պատերազմական ապստամբութեան մէջ: Կատարները զբաղեցնում էին չարտոնողական խոստովանելից յետոյ աւելորդ և ցանազան հարցերի առաջարկելը և Արաբի-փաշային դատաւարութեան մահուան պատժի: Հէնց որ խնդիրը տեղեկութիւն ստացաւ զատաւորի մասին, նա անյապաղ փոխարինեց այդ պատիժը աքսորով, աւելացնելով որ, եթէ Արաբի-փաշա կը վերադառնայ Եգիպտոս, նա անյապաղ կը զիջուի: Այդ վրէժը իսկոյն օրէնքի յոյս ստացաւ և այժմ երևի Արաբի-փաշա դուրս է եկել Եգիպտոսի սահմաններից, իրաւունք ստանալով ընտրել իր բնակութեան տեղը:

Գիւլար չէ հասկնալ, որ այս բոլորը վաղուց կանոնաւորված և վճռված էր: Արաբի-փաշա, խոստովանելով իր յանցանքը և դատաւորները, նրան մահուան պատժի ենթարկելով, առաջուց զիջեցին, որ խնդիրը կը փոխարինէ պատիժը այն պայմանով, որ Արաբի այլ ևս չը վերադառնայ Եգիպտոս: Մահուան պատժի փոխարինութիւնը մի զին էր, որով ձեռք բերվեցաւ Արաբի-փաշայի լուծութիւնը այն շարժումներին և պատճառներին մասին, որոնք ստիպեցին նրան զինուորված ապստամբութիւն սկսել:

Այդ լուծութիւնը անհրաժեշտ էր անգլիացիների համար, որպէս զի տարածայնութիւն չը ծագէր Բ. Կրան հետ և որպէս զի նրանք կարողանային պահել զահէ վրաս անդոր և անընդունակ Տեղեկ-փաշային, որ այժմ կատարելապէս ենթարկվել է անգլիացիների կամքին: Ինչպէս երևում է, Արաբի-փաշայի համար զոհուար չէր ապացուցանել, որ ապստամբութիւն սկսելու համար նա դրված էր ոչ թէ միայն Կ. Պոլսից, այլ և խեղդիկ պալատից: Այդ յայտնութիւններին առաջն առնված է: Ինչ կը վերաբերի Արաբի-փաշայի աքսորին, դա չուրաքանց հեշտացնում է անգլիացիների ձեռնարկութիւնը: Կայրէի դատաստանական դրոշմը վերջին հետքն էր այն անցքերի, որոնց առաջ բերեց անգլիացիների միջամտութիւնը Եգիպտական դրոշմին: Արաբիին կենդանի թողնելով, անգլիացիները հաշտեցրին իրանց հետ նրա բազմաթիւ կողմնակիցներին, և այժմ լորդ Կէօֆերին համարձակ կարող է ձեռնարկել վերանորոգութիւններին և նոր կարգեր մտցնել Եգիպտոսի մէջ: Յոյս կայ, որ ամենակարճ ժամանակամիջոցում յայտնի կը լինեն անգլիացիների նախագծած վերանորոգութիւնները, որոնք Եգիպտոսը Անգլիային հպատակ մի պետութիւն կը դարձնեն:

Ոչ ոք չէ կարող բողբել այդպիսի նորաձեռնութեան դէմ: Եւրոպան վաղուց հաշտվել է Եգիպտոսը անգլիացիների ձեռքը անցնելու մտքի հետ, իսկ թուրքերն ներկայումս այնպիսի դրութեան մէջ է, որ նա անկարող է ընդդիմադրել Անգլիային: Կ. Պոլսի մէջ այժմ սկսվել են միսրիստրական դժուարութիւններ և սուլթանը աշխատում է վերադառնալ այն կարգերին, որոնք դժուարութիւն ունենին Արաբի-Վալիի ժամանակ: Այսպիսի խառնակութիւնները ի հարկէ միջոց չեն տալ Բ. Կրանը բողբել այն վերանորոգութիւններին դէմ, որոնց կը մտցնէ լորդ Կէօֆերին Եգիպտոսի մէջ:

ՆԱԽԱԿ ՊԱՐՍՎԱՍՏԱՆԻՑ

Գալթեմ, 14 նոյեմբերի

Երէկ հեռագրով իմացանք, որ Արաբի-փաշան իր առաջնորդ Գրիգոր Եգիպտոս Մուշեղեանցը ամսույ 13-ին վախճանվել է Ռուս քաղաքում, ուր գնացել էր իր հովուական այցելութիւնը տալու այն կողմերի ողորմելի հայերին, որոնք թախանձակին խնդրել էին: Նա կտակել է, որ իր մարմինը տանեն և Սալմաստ թաղին: Հանգուցեալ սրբազանի մասին մենք այսքան կասկած, որ նա թէև մի ուսումնական մարդ էր և այժման պահանջների համապատասխան լեզուագիտութիւն և կրթութիւն չուներ, բայց չափազանց վառ հայրենասիրական սիրտ ուներ և շատ էլ նախանձախնդիր էր հայկական եկեղեցուն: Սրբազանի լուսատկութիւններից մինն էլ այն էր, որ անդադար քարոզում էր ժողովրդին, ուր որ գնար, ուր որ լինէր: Նրա քարոզներին նիւթը միշտ լինում էին աւետարանի խօսքերը և յորդոր ժողովրդին, որ իրանց որոշող կրթութիւն տան և դարձնեն պահանջել համեմատ արժանաւոր դպրոցներ պահեն: Այդ բարի հոգեւորականը՝ կարծես թէ քարոզութիւնը յատկապէս ունէր, որովհետև նա լաւ բնական յարմարութիւններ ուներ և լեզուն էլ նորան յաջողվում էր: Երբոր նա ատենա էր դուրս գալիս, այնպէս թեքնեցվում և ձգձգվում էր և իր ձայնին զանազան շեշտաճարութիւններ տալով իր խօսքերը մօտեցնում էր ժողովրդի սրտին, որ կարծում էր թէ, նա ատենա էր փոխաբերով, մի ուրիշ մարդ է դարձել: Այս ևս կասկած, որ երբեմն պատահում էր, որ նա իր խօսքի թելը լաւ չը յիշելով կորցնում էր և երբեմն էլ պատմական սխալներ էր անում, երբոր խօսում էր հին և պատմական ժամանակներից: «Մեռնողի ետեղի կամ լաւ, կամ ոչինչ» է ասած, և մենք նորա մի մասնաւոր պահատիւնը ցոյց տալով, բնաւ միտք չուներ նորա վրա մի որ և իցէ արատ ձգելու, այլ կամենում էր պապացուցանել, որ եթէ մի հասարակ ընթերցանք մտադր կարող է այդպիսի քարոզել, հապա իրաւի աւելի կարող են մեր այն հոգեւորականները, որ կատարեալ կրթութիւն ունեն: Հանգուցեալ սրբազանի պաշտօնակարութեան մասին էլ այս կասկած, որ նա չափազանց զգուշ մարդ լինելով, բնաւ խոտովութեան տեղիք չէր տալիս, և թէ որ մի որ և իցէ զեպտում սխալվում էր, իսկոյն սխալվելով իրան ուղղում էր: Հէնց դրա համար էր, որ ժողովուրդն էլ նորան ընդ միշտ սիրեց և համակրեց: Նա երբեք ամբողջ տարիներ խաղաղ առաջնորդութիւն արեց Արաբի-փաշային: Այս վերջին տարին միայն, նա զանգում էր մի տեսակ հոգեկան հիւանդութեան մէջ, բայց չը նայելով դրան, նա մինչև իր վերջին շունչը աշխատում էր իր հօտի բարօրութեան և զարգացման բարեկարգութեան համար:

Այն Արաբի-փաշային էլ թիֆլիսի, Ատաբախի և Եւրասիի պէս առանց առաջնորդի մնաց: Ռուսաստանի թեմերից՝ երբ որ պակասում են թեմակալ առաջնորդներ, նորանց կառավարում են իւրաքանչիւր թեմի հոգեոր կառավարութիւնը կամ կոնստանտնուպոլսի, իսկ մեզանում որ այդ մարմինը չը կայ, որքան զգալի պէտք է լինի առաջնորդի պակասութիւնը, նայելով նրա վրա ոչ միայն կրօնական, այլ մինչև անգամ քաղաքական տեսակետից, որովհետև Պարսկաստանի առաջնորդները մեծ պատիւ և մեծ իրաւունքներ են վայելում Պարսից կառավարութիւնից: Այս ի նկատի առնելով, չենք կարծում, որ վերահասու էր կամ Ս. Սիմեոն երկար ժամանակ մեր վիճակը առանց առաջնորդի թողնեն: Միթէ իրանք էլ չեն հասկանում:

Վերջապէս հանրաժանութ Շէյխ Իբրահիմեան երկրորդ անգամ ևս կալանաւորվեցաւ թիւրքաց կառավարութիւնից և քննեցաւ: Բայց թէ ինչ ձեռք կարանաւորեցին և թէ ուր տարան, դեռ յայտնի չէ:

Իսկեղիք, որ երկաթուղու դրոշմ վերջացել է թէհրանում և Կոնստանդնուպոլսում և վերադառնալ շահից, ուրեմն դրոշմ, ինչպէս երևում է, կը սկսվի առաջիկայ դարձնել: Երբոր կիրառութիւն այդ երկաթուղին, այն ժամանակ թաւրիղը, որ Պարսկաստանի առաջին վաճառաւոր և անուանի քաղաքն է համարվում, իր աւետարական շրջանի վարկը կորցնելով, հետզհետէ կը նուաղի, իսկ դրա փոխարեն Ռէշադ, Ղազըինը և թէհրանը ուղիղ դիր վրա լինելով մեծ դեր կը խաղան առևտրական ասպարէզում:

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Événement» լրագիրը հաղորդում է մի քանի մանրամասնութիւններ այն պատմութեան մասին, որ իր թէ փարիզում դաւադրութիւն էր կազմվում: Վերոյիշեալ լրագրի աշխատակիցներից մէկը տեսակցութիւն ունէր գեներալ Կամպենոնի հետ, որը բացառեց թղթակցին, թէ ինքն, Կամպենոնը, առանձնացած կեանք է վարում, վաղուց չէ տեսել Գամբետային և չը գիտէ, թէ ինչ է կատարվում վերջինի մօտ: Նա շատ ցաւում է, որ Գամբետոն ներկայումս աւելի շատ ժողովուրդ է ընդունում իր մօտ, քան թէ հարկաւոր է, և որ այդ ժողովներում շատ աւելորդ բաներ են խօսվում: Ինքն, Կամպենոնը, շատ անբաւական է նրանով, որ իր անունը ևս խառնված է այդ դրոշմում, մասնաւորապէս ինչպէս իրան հաստատ յայտնի է, այդ վերջին հանգամանքը շատ անախորժ տպաւորութիւն դրոշմը Գրեվի վրա: Բայց եթէ երբ և իցէ նախագահի ընտրութեան ժամանակը կը լինի, այն ժամանակ նախագահական բաղկացում ստանալու համար երկու կանդիդատներ կան—Բերտուս և Լէոն Սէ: Ինքն, իր կողմից, հակառակ է այն բանին, որ հանրապետութեան նախագահ պատերազմական զինեալ լինի, և, պատահմամբ եթէ ինքն նախագահ ընտրվի, այն ժամանակ ինքն կարող է ապացուցանել, թէ որքան փոքր է իր մէջ պատերազմականը: Առհասարակ հանրապետութեան կառավարութիւնը ոչքաք է զգուշ լինի. արտասահմանում Ֆրանսիան մի տեսակ խորտակվել է միապետութեան համար, և հանրապետութեան ներսում անժամանակակից աղիտացիաներով աւելի ևս կարելի է վախեցնել կարծաւոր եւրոպական քաղաքագէտներին: Եթէ կը զայ ժամը կըրկին զէնք վերցնելու Ֆրանսիան պաշտպանելու համար նրա արտաքին թշնամիները դէմ ինքն, Կամպենոն, աղիտութեամբ կը կատարի իր պարտականութիւնը զէնք ձեռքին:

«Փարիզի» «Le National» լրագիրը, Լոնդոնի իր թղթակցի խօսքերով, հաղորդում է, որ Ռուսաստանը համաձայնեց Ֆրանսիայի առաջարկութեան հետ եգիպտական խնդրի առիթով Կոնֆերանցիա կազմելու մասին: Այդ Կոնֆերանցիան, շատ հաւանական է, որ յանձն կաննի վճռել Մադագասկարի, Կոնգոյի, Տադիզուբի և Տոնկինի խնդիրները:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրոպայի թատրոնները: Եւրոպայում ներկայ քաղեքում կան 1,457 թատրոններ: Խառնում են 348 թատրոններ, Ֆրանսիան—337, Գերմանիան—194, Մեծ-Բրիտանիան—150 Սպանիան—160, Ռուսաստան—44, Բելգիան—34, Հոլանդիան—22, Շվեյցարիան—20, Պորտուգալիան—16, Շվեդիան—10, Դանիան—10, Նորվեգիան—8, Ռուսաստան—4, Թուրքիան—4, Բուլղարիան—3 և Սերբիան 1:

Օ ձ եւրոպայի թատրոնները: Եւրոպայում կան 1,457 թատրոններ: Խառնում են 348 թատրոններ, Ֆրանսիան—337, Գերմանիան—194, Մեծ-Բրիտանիան—150 Սպանիան—160, Ռուսաստան—44, Բելգիան—34, Հոլանդիան—22, Շվեյցարիան—20, Պորտուգալիան—16, Շվեդիան—10, Դանիան—10, Նորվեգիան—8, Ռուսաստան—4, Թուրքիան—4, Բուլղարիան—3 և Սերբիան 1:

Եգիպտոսի նոր գիւտը: Մարսելի մի լրագիր հաղորդում է, որ Եգիպտոսի մէջ նոր չափելի է հնարել, որը 365 ծալքեր ունի. իւրաքանչիւր օր կարելի է մէկ ծալք բացանել, և, այդպիսով, չափել կը պահպանի իր մաքրութիւնը 365 օրեր ընթացքում: Նախնայ տարիներին համար առանձին օրինակներ կը լինեն:

Բ ժ շ կ-կ անայը: Սպանիայում: Մադրիդի համալսարանի բժշկական ֆակուլտետը, այս օրերս, բժշկական դոկտորի աստիճանի արժանի համարեց տիկին Մարիանա-Կառլոս-Բելլասպային: Սպանիայում դա առաջին օրինակն է, որ կինը

բժշկականութիւնը ուսումնասիրելով ստանում է դոկտորի աստիճան: Տեղական լաւ լրագիրները մեծ գովասանքով են խօսում տիկին Բելլասպայի մասին և պատմում են, թէ սարսափելի ծանր աշխատանքներից յետոյ նա հասաւ իր նպատակին: Նա գտաւ իր հետեւին, որը նոյնպէս ցանկացաւ բժշկականութիւնը ուսումնասիրել վաղեմիցիւր, բայց կըր նրան այնտեղ չընդունեցին, նա Մադրիդ գնաց:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՆԻՑ

ՕԿԵՍՍԱ, 1 զեկտեմբերի: Քննութիւն է սկսված անկանոն կերպով նաւախիճ դուրս բերելու մասին Ազգութեան ծովում: Դատաստանի են ենթարկված Տադիզուբի նաւային զբաղեցնողի նախկին երկու կառավարիչները:

ՎՈԼՈԳԻԱ, 1 զեկտեմբերի: Հիւսիսային դաւառներում թաղաւորական անտառները փայտ կտրելու համար նշանակված առձուրդը չը կայացաւ բարձր սակագնի պատճառով:

ՍՕՅԻՍ, 1 զեկտեմբերի: Նոյեմբեր ամսին Մակեդոնիայում բազմաթիւ բողաւորներ կալանաւորվեցան. կալանաւորվածների մի մասը շղթայակալ Բիտոլիայէ և ուղարկված:

ՓՈՐԻՅԱ, 1 զեկտեմբերի: Ֆինանսների միւնիստրը յայտնեց պատգամաւորների ժողովին, որ Ֆրանսիայի ֆինանսական դրութիւնը վատ չէ, միայն լրջմտութիւն է հարկաւոր:

Կ, ՊՈԼԻՍ, 1 զեկտեմբերի: Սուլթանը թղթաւորութիւն տուեց Ֆրանսիային հիմնել Պոլսուրեան ծովածոցում, Կարմիր ծովում, ծովային կայարան և Կոնստան:

ՕԿԵՍՍԱ, 1 զեկտեմբերի: Հարաւարեւմտեան երկաթուղիների վարչութիւնը երկարացրեց փոքրացրած տարիքի գործողութիւնը Օգէստո հաց տեղափոխելու համար. այդ տարիքը նշանակված էր ներկայ տարւոյ մարտի 10-ից մինչև նոյեմբերի 25-ը. նոյնպէս վերցված է նոր մեծացած տարիքը, որը ենթադրված էր գործադրել 1882 թւի նոյեմբերի 26-ից մինչև 1883 թւի մարտի 3-ը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒԴ, 1 նոյեմբերի: «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ պետական խորհուրդը հաստատեց ջրային հաղորդակցութեան համար 6 միլիոն ռուբլ տալու մասին կազմած նախագիծը: Չերնեւեով միջնորդում է Տուրկեստանի մէջ շերամապահութեան զարգացման մասին: Պալատական միստրը ուղեւորվեցաւ Տաւրիի նահանգը: Ներքին գործերի միստրութեան հրէական մասնաժողովը նախագծում է հրէական ազգաբնակչութեան վիճակագրութիւնը: «Виржев. Вѣдомости» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների միստրը ընդգծեց է եկամուտների զիջահարկին, որ նախագիծ է գլխահարկը ուրիշ եկամուտներով փոխարինող մասնաժողովը: Մասնաւոր պատուէրների համեմատ պողպատե լեռների շինող գործարանատերերին պրեմիաներ տալու համար եկող տարւոյ համար նշանակված է 1,200,000 ռուբլ:

ԼՕՆԴՈՆ, 1 զեկտեմբերի: Երէկ, ուստաց նոր դեսպան բարոն Մորէնգեյմ ներկայացաւ թագուհու:

ՍՕՅԻՍ, 1 զեկտեմբերի: Հրատարակված է հրաման, որով ազգային ժողովի բացուած նշանակված է զեկտեմբերի 8-ին: Պլեկնայի պատգամաւոր ընտրված է զեկտեմբերի Սօրօլի:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԾԻՈՒՆԻ

